

Voloshina D. Social-legal regulation of intellectual property in modern conditions of Ukraine

The article is devoted to topical issues of social-legal settlement of intellectual property in modern Ukrainian society.

Keywords: *property, intellectual property, intellectual values, creative work, Research and Development Products, copyright.*

УДК 321.7 (477)

*Найчук Антон Антонович,
здобувач кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

**ДЕМОКРАТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В РАМКАХ ПОТЕНЦІАЛУ
ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПОЛІТИЧНОЇ МОВИ**

В статті аналізується трансформація радянської соціально-політичної системи через призму детермінуючого конструктивізму політичної мови.

Ключові слова: *демократизація, соціально-політична система, політична мова, політичний дискурс, лінгвістична трансформація.*

Деструкція соціально-політичних конфігурацій СРСР детермінувала комплексну трансформацію вимірів українського політичного простору. Українська політична система формувалася в рамках демократичних традицій з модифікацією рівня політичної культури соціуму в межах ліберальної доктрини. Симбіоз численних факторів як каталізаторів соціально-політичної реформації залишає актуальним питання ієрархії чинників української демократизації, провідне місце серед яких займає політична мова. Сутність розуміння функціонального потенціалу політичної мови через призму прерогатив детермінуючих трансформацію чи конструювання соціально-політичного середовища, виносить політичну комунікацію за рамки пасивного простору реалізації індивідуальних інтенцій акторів політичного процесу і закріплює за нею статус автономного елемента формування політичної реальності.

Дана проблема стала об'єктом наукового доробку представників різноманітних політичних шкіл, інтерпретуючих теоретичну базу та практичне втілення функціонального інструментарію політичної мови під різними кутами зору і рівнями функціональної індивідуалізації. Зокрема дослідженням даного питання займалися Р. Фаулер, П. А. Фоулкс, Н. Дж. О'Шонессі, Д. Велш, Г. Ласвелл, Д. Волтон, Дж. Хоу, С. Кара-Мурза, О. Дугін, А. Цуладзе, В. Циганков, С. Бухарін. В рамках української політичної школи проблемою політичної мови займалися В. Петренко, Л. Нагорна, О. Білий та М. Головка. Теоретичне осмислення структури концепту «політична мова» і можливостей реалізації його функціональної парадигми дозволяє охарактеризувати закономірності трансформації радянської системи і визначити місце лінгвістичного каталізатора в даному процесі.

Головна мета роботи полягає у визначенні ролі функціонального потенціалу політичної мови в контексті деформації радянської системи і формуванні українсько-політичної реальності, а також у здійсненні компаративного аналізу біполярної за своїм інтенціональним складом процедури соціально-політичного моделювання в області політичної комунікації.

Індивід не здатний існувати за межами суспільної групи. Процеси соціалізації та

становлення індивідуальності відбуваються в рамках соціуму. Домінантним елементом забезпечення повноцінного функціонування механізмів суспільної кореляції є мова. Американський науковець Н. Хомський, досліджуючи лінгвістичні та психологічні аспекти комунікативної активності ототожнив мовну компетенцію із природною сутністю людини, закріплюючи за мовою можливість стимулювання та інтенсифікації процесів виокремлення людини з примітивного біологічного середовища та прогресивного транзиту у модернізовану соціально-культурну площину [6, с. 88]. Оксфордський тлумачний словник визначає мову як «систему кодифікованих знаків в мовленні та письмі, що використовується людьми для комунікації» [7, с. 862]. Дане визначення включає далеко не всі елементи функціональних аспектів мовної структури. Мова здійснює не тільки регуляцію соціальних відносин забезпечуючи комунікацію соціуму, але й конструює політичну реальність визначаючи комунікативне середовище політичного процесу. Даний функціональний аспект закріплює в політичній термінології ключовий «концепт» – «політична мова».

Контамінація термінів «мова» та «політика» акумулювала низку наукових дискусій стосовно преференції у співставленні даних понять [4, с. 5]. Історичний процес презентував велику кількість прикладів релятивізму комунікативних процесів від політичної ідеології. Зокрема, тоталітарні політичні режими ведуть експліцитний контроль за регламентацією мовної організації у суспільстві, шаблонізуючи єдиний конформістський варіант вербальних взаємовідносин. Такий порядок політичного простору був характерний для радянської системи, комунікативним каналом якої виступав єдиний, безальтернативний дискурс соціалізму. В даному випадку мова являється об'єктом політичної детермінанти, проте, в рамках перманентного процесу розбудови політичної системи України після загального нівелювання радянського конформізму саме політична мова виступила суб'єктом соціально-політичної трансформації. Хоча об'єктивна сторона експлікації мовного критерію засновується на твердженні – залежності рівня свободи мови від політичного режиму, значний функціональний потенціал політичної мови дозволяє говорити про можливість комунікативного феномену у реформуванні самого політичного режиму та реконструкції структури соціально-політичних відносин.

Проте, систематизація закономірностей реалізації функціональних можливостей політичної мови у практичному вимірі з превалюванням виключно комунікативної функції в рамках кореляції політичної системи та лінгвістичної матриці залишає поза увагою набір функцій конструктивної детермінації, що знаходять в теоретичній природі політичної мови. Сентенцією даного функціонального поля виступає часткова поляризація політичної мови, здійснена в рамках вчення структуралізму, яка заснована на виокремленні політичної мови як комунікативного явища – механізму проєкції соціально-політичного діалогу («політичний дискурс»), та автономної функціональної парадигми формуючої соціально-політичну свідомість суспільства та визначаючої процедуру модернізації політичної системи («політична матриця») [2]. Даний підхід дозволяє розцінювати реформацію радянської системи та формування структури політичної мови незалежної української держави в контексті функціонального різноманіття політичної комунікації.

Відлік сучасного українського політичного дискурсу розпочався з моменту інтеграції нонконформістського демократичного стилю мовлення в ідеологічні схеми радянської комунікації, що безсумнівно призвело в подальшому до фундаменталізації нового інструменту мовних конструкцій та моделювання соціально-політичної реальності. Варіативність підходів до визначення закономірностей даного процесу не бере за основу власної стратифікації принцип функціональної ролі політичного аспекту. Навпаки, представники протилежних наукових шкіл зосереджують власні концепції навколо єдиного припущення детермінації деструкції радянського соціально-політичного простору лінгвістичним каталізатором. Розбіжності формуючі різнотипність розуміння трансформації політико-комунікативного поля засновані на персоналізації даного процесу за інтенціональною складовою та визначення механізмів і схем програми модернізації

радянської системи. Іншими словами відмінності припущень наукових шкіл сконцентровані навколо визначення ініціюючих сил на початкових стадіях реконструкції соціально-політичного простору та інструментах реорганізації радянської системи.

Зокрема американський науковець Р. Андерсен, досліджуючи метафоричні конструкції як домінантний механізм функціонування політичної мови дійшов висновку про каузальний фактор комунікації відносно реорганізації політичної системи. Довести власну концепцію автор вирішив саме на прикладі трансформації радянського тоталітаризму в сучасні пострадянські системи засновані на виборності. Сутність аналізу полягала у встановленні закономірностей взаємозв'язку між політичними змінами та змінами метафор – комунікативних елементів екстраполяції політичної реальності в понятійне поле, зрозуміле для загального соціуму [1, с. 69-70]. Концепція американського дослідника відкриває нові грані функціональності політичної мови, а саме – функцію демократизації політичної системи. В рамках систематизації мовних елементів можна прослідкувати демократичну еволюцію політичного режиму. Ідея інноваційних тез полягає у кореляції системного та процедурного підходів до ідентифікації кондицій демократичного процесу. Дійсно, акцентування уваги на визначенні першопричин переходу від авторитаризму на одному конкретному факторі не дає чіткої картини візуалізації даного процесу. Імплементация демократичних доктрин можлива і за відсутності високого рівня економічної стабільності, наявність виборчої системи не завжди гарантує вільний вибір, діалог між владою та суспільством не обов'язково закінчиться реформацією існуючого ладу, національна єдність можлива і за умов авторитарного правління, а утворення правової держави та розповсюдження демократичних норм – в більшій мірі вже послідовні етапи й часткові результати акумульованого механізму демократичного транзиту. Першопричини таких реформаторських процедур та можливості їх дослідження, зокрема й на думку Р. Андерсена, знаходяться у відхиленні від інституційних підходів на користь біхевіористських та пошуки істини у соціальній активності [1, с. 81-84]. На основі даної парадигми акселеруючим елементом політичних зрушень виступає розповсюдження у політичному дискурсі серед усіх рівнів владної стратифікації демократичного тезаурусу, метафоричних моделей, нонконформістських відносно існуючого режиму слів та висловів. В рамках даної теорії, розпад Радянського Союзу пояснюється інтеграцією даних елементів демократичної мови у соціально-політичний дискурс. Конструювання інноваційного політико-демократичного діалогу зумовило трансформацію вектору політичної поведінки та діяльності владної верхівки. Демократична метафоризація процесу функціонування соціально-політичної реальності детермінувала стабілізацію процедури демократичного транзиту радянської ідеологічної системи, у тому числі, в незалежний український політичний дискурс. Дана тенденція триває дотепер завдяки перманентній асиміляції проявів глобальних демократичних дискурсів в сучасній українській соціально-політичній комунікації.

Альтернативним підходом до розуміння демократизації української державності та фундаменталізації нової політичної мови знайшла своє відображення в доробку представників російської дослідницької еліти. Зокрема, С. Кара-Мурза відстоював традиційність та денотативний консерватизм мовленнєвих структур, закріплюючи власні погляди семантичною цінністю мовних елементів [3, с. 88-95]. Поетапність даних процесів окреслює певну систематизацію часового простору соціально-політичної деструктуралізації Радянського Союзу, що поступово вилилась у формування незалежних державних осередків з власними політичними, економічними та культурними параметрами. Глобальна трансформація всіх сфер СРСР викликана модернізацією конформістської політичної мови. Акцентований вплив зовнішніх політичних структур на сутність загальної мови, що полягає у породженні словом емоційного сприйняття через асоціацію та становлення народного характеру й типу людських відносин, призвів до десакралізації радянської комунікації. Дана інтервенція здійснювалася у трьох напрямках: мовному нав'язуванні кодифікованих норм поведінки західного суспільства, лобюванню свободи думки вираженої словом із

відсутністю наслідків відносно сказаного та автономності слова по відношенню до норм моралі. Таким чином, через масові джерела інформації, на основі розриву семантичного зв'язку між словом та річчю традиційна мова була частково витіснена нонконформістським діалектом з варіативним когнітивним потенціалом [3, с. 95-100]. Конфронтація на мовному рівні двох ідеологічних культур призвела до об'єктивізації західних ідеалів в соціально-політичній реальності Радянського Союзу. Диверсифікація політичної мови зумовила крах єдиної ідеологічної матриці та недостатню усвідомленість інноваційної політичної семантики, що вплинуло на хаотичність політичного процесу [2, с. 500].

Інший представник системи даних поглядів, О. Дугін вбачав у даному процесі деструкцію взаємозв'язку ідеологічної матриці з реальним дискурсом радянського суспільства, що призвело до модифікації соціально-політичного улаштування [2]. На думку автора, інклюзивність нонконформістських комунікативних систем в радянській мовно-функціональній механізмі детермінувала нашарування на існуючу ідеологічну матрицю інноваційної, невідомої за своєю сутністю, західної парадигми з власною дефініцією політичних, соціальних та культурних зв'язків. Радянська мовна доктрина була не здатна здійснити обструкцію імплементації нових змістових категорій, що викликало реформування дискурсу. Таким чином, в рамках проекту заміни радянської політичної мови на західну відбулося «вимивання» сенсу семантичних словоформ та конфлікт двох різнополярних парадигм [2, с. 406-410]. Як результат, збій поняттєвої матриці призвів до деідеологізації існуючої комунікативної системи та стратифікацію змістових цінностей й категоріальної складової політичної мови, що знайшло своє продовження у плюралізмі політичного дискурсу незалежної України.

Підриг універсальності конформістської ідеології радянської системи супроводжувався інтеграцію ліберальних мовних структур в активний дискурс радянського суспільства, що вилилось у конфронтацію ментальних установок соціальних мас з практичними механізмами конструкції соціально-політичного діалогу. Асиміляція альтернативної мовної програми в радянську комунікацію відбувалась без належного усвідомлення носіями нового «гібридного» дискурсу взаємозв'язку системи ліберальних концептів з ідеологічною матрицею, як результат, хаотичність лінгвістичної модернізації стала ключовою ознакою радянської реформації.

Представники російської політичної школи не заперечують конструктивний потенціал політичної мови, проте, критикуючи перебіг процедури радянської реформації, вони застерігають від маніпуляцій та штучної організації даного процесу. Небезпека даного акцентованого впливу зовнішніх політичних структур на сутність загальної мови, полягає у можливостях породження словом емоційно-асоціативного сприйняття та становлення ментальних рамок народного характеру й типу людських взаємовідносин, що може призвести до деградації існуючої політичної культури та соціальної традиції суспільства.

Загалом, українська демократизація може розцінюватись як процес детермінований функціональним потенціалом політичної мови. У будь-якому випадку, чи то під впливом зовнішньої комунікативної інтервенції, чи то на основі внутрішніх демократичних трансформацій і метафоризації дискурсу, впродовж становлення сучасної української політичної системи імперативної цінності набула саме політична мова. Функціональний потенціал політичної мови як репрезентуючого середовища політичного процесу дозволяє визначити комунікативні канали як дієві інструменти модернізації соціально-політичних конфігурацій. Приклад, реформації радянської системи виступає проявом функціональної диверсифікації політичної мови на рівнях практичної імплементації функціонального базису і існування теоретичного фундаменту мовної парадигми детермінуючої трансформаційні процеси соціально-політичної реальності. Модернізація радянської системи зумовлена інтеграцією в комунікативну систему радянського простору ліберальної доктрини з характерним типом активного дискурсу і варіативним набором ліберальних концептів. Асиміляції нонконформістського лінгвістичного пласту в тоталітарну лінгвістичну матрицю

завершилась хаотичним реформування каналів соціально-політичної комунікації і трансформацією політичної свідомості та ментальних установок радянського суспільства. Деструкція існуючої системи стала каталізатором підриву політичного устрою СРСР, як результат нівелювання потенціалу політичної мови радянської системи шляхом заміни ліберальним дискурсом. Лінгвістичний аспект став інструментом модернізації політичного апарату. Реформація варіативних спектрів соціально-політичної реальності через заміну лінгвістичного поля розпочало етап становлення нового соціально-політичного устрою з характерним типом політичної культури, формою політичної комунікації, рівнем політичної свободи і соціальної обізнаності та особливою організацією інститутів державної влади.

Література:

1. Будаев Э. В. Зарубежная политическая метафорология. Монография / Э. В. Будаев, А. П. Чудинов. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т., 2008 – 248 с.
2. Дугин А. Г. Философия политики / А. Г. Дугин. – М.: Арктогея, 2004. – 616 с.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. / С. Г. Кара-Мурза. – К.: Орианы, 2006. – 528 с.
4. Beard A. The Language of Politics / A. Beard. – Routledge, 1999. – 136 p.
5. Brock B. Making Sense of Political Ideology: The Power of Language in Democracy / M. Huglen, J. Klumpp and S. Howel. – M: Rowman & Littlefield, 2005. – 149 p.
6. Chomsky N. Language and mind / N. Chomsky. – Cambridge University Press, 2006. – 190 p.
7. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A. S. Hornby. – Oxford University Press, 2005. – 1780 p.

Найчук А. А. Демократическая трансформация украинской социально-политической системы в рамках потенциала функционального инструментария политического языка

В статті аналізується трансформація советської соціально-політичної системи сквозь призму детермінуючого конструктивізму політичного мови.

Ключевые слова: демократизация, социально-политическая система, политический язык, политический дискурс, лингвистическая трансформация.

Naitchuk A. Democratic transformation of Ukrainian socio-political system in the frames of functional potential of political language

This article deals with transformation of soviet socio-political system in the context of functional potential of political language.

Key words: democratization, socio-political system, political language, political discourse, linguistics transformation.